

Zarobljena država i elastična stabilnost: Politička ekonomija korupcije, klijentelizma i demografskog inženjeringa u Hrvatskoj (2000.–2026.)

Grupa Autora

Datum: Siječanj 2026. Klasifikacija: Izvorni znanstveni pregled

Sažetak (HR)

Ovaj rad pruža sveobuhvatnu analizu fenomena „zarobljene države“ (*state capture*) u Republici Hrvatskoj, istražujući paradoks institucionalne otpornosti korupcije usprkos padu na ljestvicama transparentnosti i pojačanom nadzoru tijela Europske unije. Temeljen na kvalitativnoj sintezi izvješća EPPO-a, Europol i Transparency Internationala te koristeći teorijske okvire Hellmana, Kaufmanna i Hirschmana, rad dekonstruira mehanizme kojima vladajuće strukture održavaju političku stabilnost unatoč sistemskoj korupciji. Identificirana su tri ključna stupa stabilizacije: (1) transformacija klijentelizma iz tranzicijske rente u sofisticiranu ekstrakciju fondova EU-a, (2) demografska „negativna selekcija“ koja kroz iseljavanje kritične mase birača neutralizira političku odgovornost te (3) kognitivna kontrola biračkog tijela tehnikama informacijskog ratovanja (*psyops*) i medijskog zarobljavanja (*media capture*). Komparativna analiza pozicionira Hrvatsku kao hibridni model između centraliziranog mađarskog i fragmentiranog talijanskog modela korupcije, uz elemente bugarskog oligarhijskog modela. Zaključno, rad argumentira da korupcija u Hrvatskoj nije devijacija, već operativni modus sustava koji pokazuje „elastičnu stabilnost“, ali ostaje ranjiv na vanjske šokove i djelovanje nadnacionalnih pravosudnih tijela.

Ključne riječi: zarobljena država, elastična stabilnost, politička korupcija, klijentelizam, demografski inženjering, EPPO, media capture, Hrvatska.

Abstract (EN)

State Capture and Elastic Stability: The Political Economy of Corruption, Clientelism, and Demographic Engineering in Croatia (2000–2026)

This paper provides a comprehensive analysis of the "state capture" phenomenon in the Republic of Croatia, exploring the paradox of institutional resilience to corruption despite declining transparency rankings and intensified EU oversight. Based on a qualitative synthesis of reports from the EPPO, Europol, and Transparency International, and utilizing the theoretical frameworks of Hellman, Kaufmann, and Hirschman, the paper deconstructs the mechanisms by which ruling structures maintain political stability amidst systemic corruption. Three key pillars of stabilization are identified: (1) the transformation of clientelism from transitional rent-seeking to sophisticated EU fund extraction, (2) demographic "negative selection," which neutralizes political accountability through the emigration of a critical mass of voters, and (3) cognitive control of the electorate via information warfare techniques (*psyops*) and media capture. Comparative analysis positions Croatia as a hybrid model between the centralized Hungarian and fragmented Italian models of corruption. In conclusion, the paper argues that corruption in Croatia is not a deviation but the system's operational mode, exhibiting "elastic stability" while remaining vulnerable to external shocks and the actions of supranational judicial bodies.

Keywords: state capture, elastic stability, political corruption, clientelism, demographic depopulation, EPPO, media capture, Croatia.

Uvod: Paradoks „stabilne patologije”

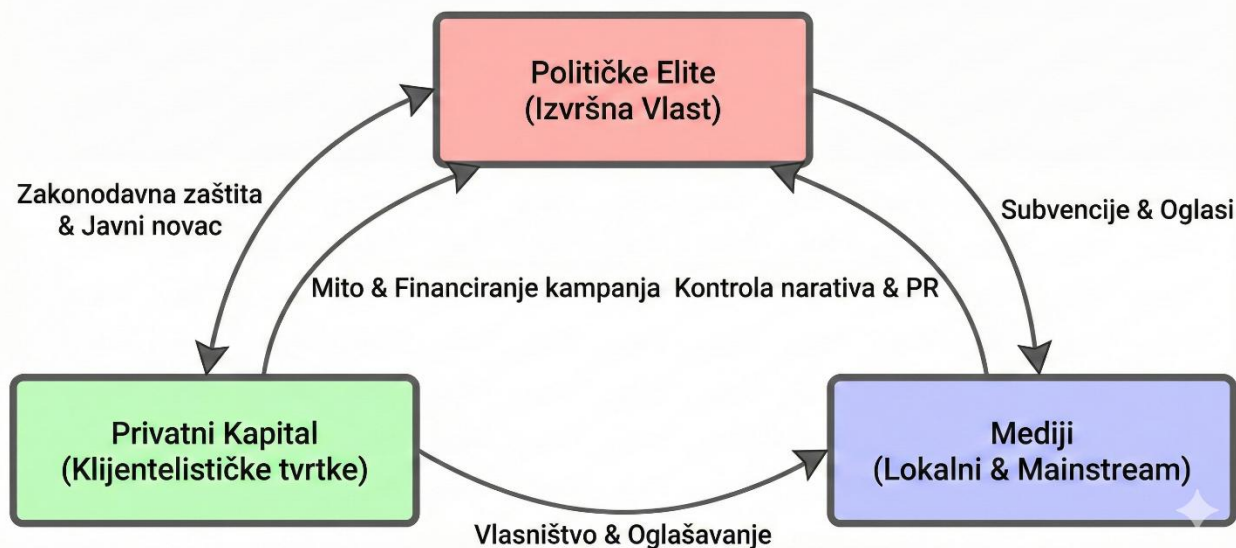
U komparativnoj politologiji visoka razina korupcije obično se korelira s političkom nestabilnošću i padom legitimiteta vlasti (Boswell, 1996). Međutim, Republika Hrvatska u razdoblju od 2020. do 2026. demonstrira suprotan trend: institucionalni pokazatelji transparentnosti opadaju, dok politička dominacija vladajućih struktura ostaje relativno stabilna.

Podaci *Transparency Internationala* za 2025. godinu smještaju Hrvatsku na začelje Europske unije, uz bok Bugarskoj i Mađarskoj, s CPI skorom od 47 bodova. Istovremeno, podaci Ureda europskog javnog tužitelja (EPPO) otkrivaju da je Hrvatska u samom vrhu po broju istraga vezanih uz zlouporabu fondova EU-a, s procijenjenom štetom od preko 373 milijuna eura (EPPO Annual Report, 2025).

Cilj ovog rada jest dekonstruirati ovaj paradoks. Hipoteza glasi: Korupcija u Hrvatskoj funkcionira kao sistemski stabilizator, održavan kroz sofisticiranu mrežu klijentelizma i medijskog zarobljavanja. Ipak, za razliku od determinističkih modela, ovaj rad argumentira da ta stabilnost nije apsolutna; ona je „elastična” i ovisna o stalnom priljevu vanjskog kapitala (EU fondovi) te pasivnosti demografski iscrpljenog biračkog tijela. Unatoč rastu BDP-a (projekcija per capita PPP od 53.839 USD za 2026. godinu), „korupcijski porez” značajno umanjuje stvarni razvojni potencijal zemlje, stvarajući raskorak između makroekonomskih pokazatelja i kvalitete institucionalnog okvira.

Dijagram 1: Željezni trokut (The Iron Triangle)

Ovaj dijagram prikazuje međuovisnost ključnih aktera koji održavaju status quo.

Teorijski okvir: Od administrativne korupcije do zarobljene države

Za razumijevanje hrvatskog konteksta nužno je razlikovati „administrativnu korupciju” (sitno podmićivanje) od „zarobljene države” (*state capture*).

Definiranje zarobljavanja

Prema seminalnom radu Hellmana, Jonesa i Kaufmanna (2000), zarobljavanje države definira se kao naponi tvrtki i interesnih skupina da oblikuju zakone, politike i propise države u svoju korist pružanjem nezakonitih privatnih dobitaka javnim dužnosnicima.

U Hrvatskoj se ovaj proces manifestira kroz:

Legislativno zarobljavanje: Donošenje zakona koji pogoduju specifičnim interesnim skupinama (npr. zakonodavstvo o gospodarenju otpadom, prenamjene poljoprivrednog zemljišta).

Institucionalno zarobljavanje: Postavljanje lojalnih kadrova na čelo regulatornih agencija i inspekcija, čime se neutralizira nadzor i osigurava imunitet za odabrane aktere (GONG, 2020; BTI, 2024).

Začarani krug (Vicious Circle)

Boly i Gillanders (2023) opisuju „začarani krug” u kojem korupcija potkopava povjerenje u institucije, što zauzvrat smanjuje spremnost građana na poštivanje zakona i prijavljivanje nepravilnosti. U Hrvatskoj je ovaj ciklus doveo do normalizacije devijantnosti – korupcija se percipira kao neizbježan trošak života, a ne kao moralni prijestup.

Povijesna evolucija: Metamorfoza klijentelizma

Analiza literature (Cvijanović, 2011; Kotarski et al., 2023) ukazuje na jasnu evoluciju metoda ekstrakcije javnih resursa, koja nije linearna već adaptivna.

Faza 1: Primitivna akumulacija i „crni fondovi” (2000.–2010.)

U ovoj fazi model je bio sirov i centraliziran. Javna poduzeća (poput *Hrvatskih autocesta* ili *Hrvatske elektroprivrede*) služila su kao „bankomati” za financiranje političkih stranaka. Novac se izvlačio putem fiktivnih marketinških usluga (slučaj *Fimi Media*). Karakteristika ove faze je hijerarhijska kontrola gdje direktori javnih tvrtki djeluju kao stranački blagajnici.

Faza 2: Adaptacija i učenje (2010.–2020.)

Ulazak u EU donio je strože revizorske standarde. Klijentelističke mreže morale su se prilagoditi. Umjesto izravne krađe gotovine, prešlo se na manipulaciju javnom nabavom. Iako je ova faza donijela poboljšanje u administrativnim kapacitetima i povećanu apsorpciju fondova (posebice iz NPOO-a nakon pandemije), ona je istovremeno otvorila prostor za sofisticiranije oblike korupcije u „sivoj zoni” tehničkih specifikacija.

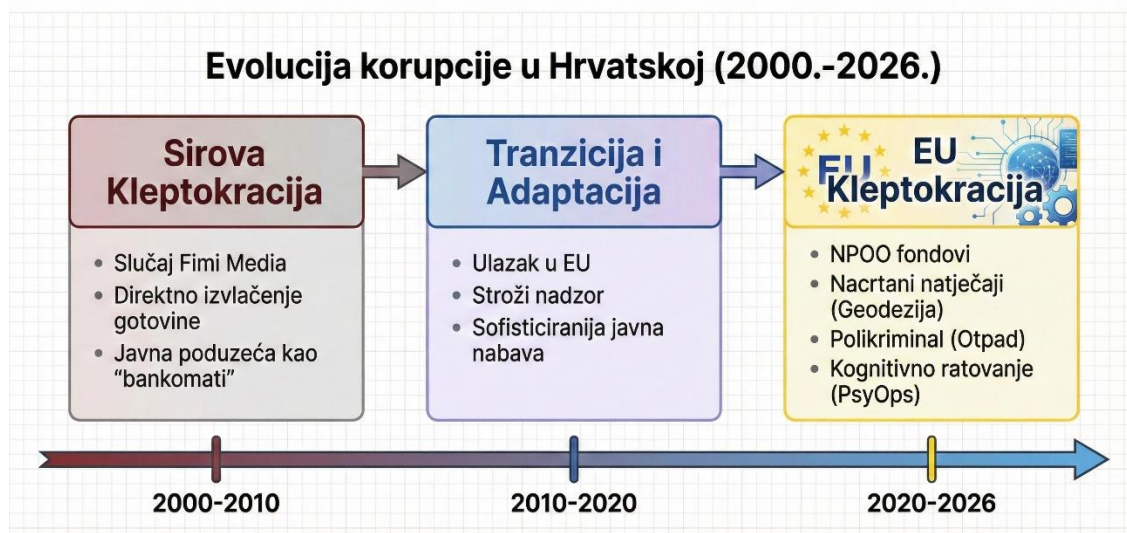
Faza 3: Sofisticirana ekstrakcija i ekonomski paradoks (2020.–2026.)

Dostupnost masivnih sredstava iz fondova EU-a kreirala je nove prilike, ali i nove rizike.

Modus Operandi: „Nacrtani natječaji” (*tailor-made tenders*) gdje se uvjeti natječaja (npr. specifična oprema za 3D skeniranje u aferi *Geodezija*) prilagođavaju unaprijed odabranom ponuditelju.

Ekonomski učinak i trade-off: Iako Hrvatska bilježi rast BDP-a i uspješnu turističku sezonu, strukturna korupcija djeluje kao kočnica kvalitativnom razvoju. Sredstva se često alociraju u preplaćene infrastrukturne projekte umjesto u inovacije, stvarajući oportunitetni trošak koji dugoročno smanjuje konkurentnost. Rast se događa *unatoč*, a ne *zbog* kvalitete upravljanja.

Dijagram 3: Evolucija modela ekstrakcije (Timeline)

Politička ekonomija „Željeznog trokuta“

Stabilnost sustava osigurava se kroz međuovisnost triju aktera: politike, privatnog kapitala i medija. Ipak, ovaj „željezni trokut“ nije neprobojan.

Politika i regulatorni okvir

Vlast osigurava legislativni okvir i zaštitu od progona. Ključni mehanizam je pokušaj kontrole nad Državnim odvjetništvom (DORH), čija se neovisnost sustavno erodira (Transparency International, 2023), iako otpor pojedinih tužitelja i dalje postoji.

Privatni kapital i „Polikriminal“

Istraživanja Europol (2026) i *Transcrime* projekta ukazuju na opasan trend u sektoru gospodarenja otpadom. Kriminalne skupine („Balkanski kartel“) koriste legalne tvrtke za otpad za pranje novca, dok se otpad ilegalno deponira ili spaljuje („piromansko poduzetništvo“). Ovo stvara simbiozu gdje kriminalni milje financira lokalnu politiku u zamjenu za ignoriranje ekoloških standarda.

Mediji: Fenomen „Media Capture“

Prema izvješćima *International Press Institute* (IPI) i analizi Owusu et al. (2024), u Hrvatskoj je prisutan fenomen *media capture* (zarobljavanje medija). To se provodi kroz netransparentno financiranje lokalnih medija javnim novcem, čime se osigurava pozitivno izvještavanje o lokalnim vlastima i marginalizacija kritičkih glasova.

Otoci otpora: Granice zarobljavanja

Važno je naglasiti da proces zarobljavanja države u Hrvatskoj nije potpun. Za razliku od nekih istočnih susjeda, Hrvatska posjeduje vitalne „otoke otpora“:

Istraživačko novinarstvo: Unatoč pritiscima, neovisni portali i istraživački novinari i dalje igraju ključnu ulogu u razotkrivanju afera (npr. otkrivanje nepravilnosti u aferi *Geodezija* prije službene istrage).

Vanjski pritisak (EPPO): Ured europskog javnog tužitelja djeluje kao snažan vanjski korektiv koji domaće strukture ne mogu u potpunosti kontrolirati, stvarajući pukotine u „željeznom trokutu”.

Civilno društvo: Organizacije poput GONG-a i Zelene akcije kontinuirano vrše pritisak i educiraju javnost, sprječavajući potpunu normalizaciju korupcije.

Demografija kao politički stabilizator

Jedan od najvažnijih nalaza ovog pregleda jest korelacija između depopulacije i političke stabilnosti.

Korupcija kao „Push Factor”

Studija Tado Jurića (2023) empirijski potvrđuje da korupcija i klijentelizam nisu samo posljedica lošeg upravljanja, već primarni *push-faktor* iseljavanja iz Hrvatske, nadmašujući čak i ekonomske motive.

Negativna selekcija: Odlazak mlađeg i obrazovanijeg stanovništva (Hirschmanov *Exit*) smanjuje pritisak za reformama (*Voice*).

Gerijatrizacija elektorata: Preostalo stanovništvo, koje je u većoj mjeri ovisno o državnim transferima (mirovine) i javnom sektoru, sklonije je održavanju *statusa quo*.

Tablica 1: Korelacija depopulacije i političke dominacije (Odabrane županije)

Županija	Pad stanovništva (2011.–2021.)	Dominantna opcija (Izbori 2024.)	Karakteristika biračkog tijela
Vukovarsko-srijemska	-20,28 %	HDZ (Apsolutna većina)	Visoka ovisnost o javnom sektoru i potporama
Sisačko-moslavačka	-19,04 %	HDZ	Ovisnost o državnoj obnovi nakon potresa
Brodsko-posavska	-17,85 %	HDZ	Starija populacija, ruralna sredina
Grad Zagreb	-2,90 %	Možemo! / SDP	Mlađe, ekonomski neovisnije stanovništvo

Izvor podataka: DZS (Popis 2021.) i DIP (Izbori 2024.).

Dvosjekli mač migracija

Iako depopulacija kratkoročno stabilizira vlast smanjenjem nezaposlenosti i uklanjanjem kritičara, ona dugoročno ugrožava fiskalnu održivost. S druge strane, doznake iz inozemstva (*remittances*) djeluju kao socijalni amortizer, paradoksalno pomažući vladajućima da održe socijalni mir unatoč ekonomskim strukturnim problemima.

Informacijsko ratovanje (PsyOps)

Moderna korupcija zahtijeva moderno upravljanje percepcijom. Izvješća GONG-a (2024) i akademska literatura o informacijskom ratovanju (Moreno, 2025) identificiraju ključne taktike:

Distrakcija: Plasiranje ideoloških tema („rodna ideologija”, „zamjena stanovništva”) u trenucima izbijanja financijskih afera radi emocionalne mobilizacije birača.

Delegitimizacija nadzora: Okvirivanje istraga EPPO-a kao napada na nacionalni suverenitet („briselski birokrati”), čime se korumpirani akteri skrivaju iza nacionalnih simbola.

Digitalna represija: Korištenje botova za stvaranje privida podrške na društvenim mrežama i zagušivanje kritičkog diskursa.

Proširena komparativna analiza: Hrvatska u europskom kontekstu

Gdje se Hrvatska nalazi u odnosu na druge primjere zarobljene države? Uključivanjem Bugarske dobivamo potpuniju sliku „balkanskog modela”.

Karakteristika	Mađarski Model (Centraliziran)	Talijanski Model (Fragmentiran)	Bugarski Model (Oligarhijski)	Hrvatski Model (Hibridni)
Centar moći	Jedna stranka / Vođa (Fidesz)	Regionalne kriminalne skupine (Mafia)	Oligarhijske mreže iza kulisa	Decentralizirane mreže pod krovom stranke
Kontrola resursa	Legalizirana kroz zakone	Ilegalna infiltracija	Namještanje natječaja / Ruski utjecaj	Manipulacija EU fondovima
Uloga EU	Otvoreni sukob	Koegzistencija	Formalna usklađenost	Formalna poslušnost, stvarna opstrukcija
Primjer	Fidesz oligarsi	Ecomafia	Energetski sektor	Afera Geodezija / Otpad

Izvori: Magyar (2016), Fazekas et al. (2021), BTI Report (2024).

Hrvatska dijeli sličnosti s Bugarskom u smislu „fasadne demokracije” gdje se pravila EU-a formalno poštuju, ali neformalne mreže kontroliraju tokove novca. Međutim, Hrvatska je izloženi izravnom nadzoru EPPO-a zbog veće integracije u europske tokove.

Zaključak i preporuke

Analiza pokazuje da korupcija u Hrvatskoj nije incidentalna, već **sistemska**, ali sustav nije monolitan. Održava se kroz krhku ravnotežu između klijentelizma, medijske kontrole i priljeva sredstava EU-a.

Preporuke za javne politike:

Jačanje EPPO-a: Osigurati logističku i političku neovisnost delegiranih tužitelja kao ključnog vanjskog osigurača.

Reforma financiranja medija: Uvesti transparentne kriterije za dodjelu sredstava lokalnim medijima kako bi se smanjio *media capture*.

Antiklientelističke mjere: Digitalizacija javne uprave i potpuna transparentnost isplata iz proračuna mogu smanjiti prostor za „sivu zonu”.

Budućnost hrvatske borbe protiv korupcije ovisi o dinamici između ovih reformskih pritisaka i ukorijenjenih interesa „željeznog trokuta”.

Bibliografija

Antikorupcija.hr. (2026, siječanj 4). *Izvješće EPPO-a za 2024. godinu*. Preuzeto s https://www.antikorupcija.hr/EPPO_izvjesce_2024_za_hrvatsku.html

Asongu, S. A. (2022). The paradox of governance and natural resource rents. *MPRA Paper No. 119066*. University Library of Munich.

Basel Institute on Governance. (2023). *Case studies on corruption in waste management and trade* (Working Paper No. 49). Basel Institute on Governance.

Boly, A., & Gillanders, R. (2023). Corruption, Institutional Trust, and Legitimacy: A Vicious Circle. *Journal of Institutional Economics*, 19(2), 1–18. <https://doi.org/10.1017/S174413742300005X>

Boswell, N. Z. (1996). The Combating of Transnational Corruption. *International Law Students Association Journal of International & Comparative Law*, 2(3), 579–586.

BTI Project. (2024). *BTI 2024 Country Report — Croatia*. Bertelsmann Stiftung. Preuzeto s <https://bti-project.org/en/reports/country-report/HRV>

Chadha, M. (2024). The digital repression of social movements, protest, and activism. *Current Opinion in Psychology*, 56, 101799.

Clingendael Institute. (2020). *State Capture in the Western Balkans: Impeding the EU Accession Process*. Clingendael Report.

Cvijanović, V. (2011). From political capitalism to clientelist capitalism? The case of Croatia. *Politička misao: Croatian Political Science Review*, 48(5), 79–98.

Državni zavod za statistiku (DZS). (2021). *Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2021. godine*. Zagreb: Državni zavod za statistiku.

Državno izborno povjerenstvo (DIP). (2024). *Rezultati izbora zastupnika u Hrvatski sabor provedenih 16. i 17. travnja 2024*. Zagreb: DIP.

EPPO (European Public Prosecutor's Office). (2025). *Annual Report 2024*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Europol. (2025). *Europol-supported operation takes down key figures of 'Balkan Cartel' in Germany*. Preuzeto s <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/europol-supported-operation-takes-down-key-figures-of-balkan-cartel-in-germany>

Europol. (2026, siječanj 4). *13 persons arrested for illegally disposing 35 000 tonnes of hazardous waste*. Europol Media Press.

Fazekas, M., & Toth, B. (2026, siječanj 1). Europe's corruption challenge goes beyond East-West divide. *Yahoo Finance*. Preuzeto s <https://uk.finance.yahoo.com/news/europe-corruption-challenge-goes-beyond-070104613.html>

Fazekas, M., Toth, B., & King, L. P. (2021). Tracing the organization of corruption in public procurement: A network analysis approach. *Governance*, 34(4), 1–26.

- Gong. (2020). *Institutional and legal framework for good governance in Croatia*. Zagreb: Gong.
- Gong. (2024). *Godišnji izvještaj — 2024*. Zagreb: Gong. Preuzeto s <https://gong.hr/wp-content/uploads/2025/07/Godisnji-izvjestaj-Gonga-2024.pdf>
- Hellman, J. S., Jones, G., & Kaufmann, D. (2000). *Seize the State, Seize the Day: State Capture, Corruption, and Influence in Transition* (Policy Research Working Paper No. 2444). The World Bank.
- Hellman, J. S., & Kaufmann, D. (2001). Confronting the Challenge of State Capture in Transition Economies. *Finance & Development*, 38(3), 31–35.
- Hirschman, A. O. (1970). *Exit, Voice, and Loyalty: Responses to Decline in Firms, Organizations, and States*. Harvard University Press.
- Hopkin, J. (2006). Clientelism and Party Politics. U R. S. Katz & W. Crotty (Ur.), *Handbook of Party Politics* (str. 406–412). SAGE Publications.
- Index.hr. (2025, studeni 20). *Nova anketa: HDZ prvi, Milanović najpopularniji, Plenković najnegativniji*. Crobarometar.
- International Press Institute (IPI). (2024). *Media Capture in Croatia: How the state uses funding to control local media*. Vienna: IPI.
- Jurić, T. (2023). Corruption as a Push Factor for Emigration from Croatia: Correlation between Corruption, State Capture and Emigration. *ResearchGate*. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.37429.4567>
- Kaufmann, D. (2024). *Corporate Capture of the State: Information Tools*. Empower LLC.
- Kaufmann, D., & Vicente, P. C. (2011). Legal Corruption. *Economics & Politics*, 23(2), 195–219.
- Kekez, A. (2018). Public service reforms and clientelism: explaining variation of outcomes in Croatia. *Policy and Society*, 37(3), 386–403.
- Kotarski, K., Petak, Z., & Šonje, V. (2020). *Hrvatska u raljama klijentelizma: Politička ekonomija hrvatskog kapitalizma*. Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo.
- Levitsky, S., & Way, L. A. (2010). *Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes after the Cold War*. Cambridge University Press.
- Magyar, B. (2016). *Post-Communist Mafia State: The Case of Hungary*. Central European University Press.
- Moreno, A. (2025). Probing the paradox: are governments fighting or fueling disinformation? *Frontiers in Communication*, 9. <https://doi.org/10.3389/fcomm.2025.1429741>
- Mungiu-Pippidi, A. (2013). *The Good, the Bad and the Ugly: Controlling Corruption in the European Union*. Berlin: Hertie School of Governance.
- OEGFE (Österreichische Gesellschaft für Europapolitik). (2023). *Demographic Decline of Croatia – What is to be done?* (Policy Brief). Vienna: OEGFE.
- Grupa Aurora (2026) Zaroobljena država.

Owusu, J., & suradnici. (2024). Media and politics: investigating government interests, ownership and media independence. *Journal of Media Business Studies*.
<https://doi.org/10.1080/23311886.2025.2483391>

Paeth, T., & suradnici. (2024). Contextual Sources of Euroscepticism in Eastern, Central, and Southeast Europe. *Politics in Central Europe*, 20(1).

Pai, N. (2024). *Narrative Dominance, Information Warfare, and the Freedom to Think*. Centre for International Governance Innovation (CIGI).

Schrade, A. (2022). *Brain drain, population decline and ageing in Eastern Europe* (Research Paper). Kwansei Gakuin University.

Stubbs, P., & Zrinščak, S. (2015). Citizenship and Social Welfare in Croatia: Clientelism and the Limits of 'Europeanisation'. *European Politics and Society*, 16(3), 395–410.

Transparency International. (2023). *Eastern Europe & Central Asia: Weak checks and balances threaten anti-corruption efforts*. Berlin: Transparency International.

Transparency International. (2026). *2025 Corruption Perceptions Index: Western Europe sees declining score at a critical time*. Berlin: Transparency International.

U.S. Department of State. (2024). *2024 Trafficking in Persons Report: Croatia*. Washington, D.C.: Government Printing Office.

Zelena akcija. (2026, siječanj 4). *Institutional inertia enables criminal waste activities*. Zagreb: Zelena akcija.